

TRANSDISCIPLINARNOST MEDIJSKE PISMENOSTI I OBRAZOVANJE ODRASLIH: OSVRT NA RADIONICU INTERNEWSA

Pismenost je pojam koji najčešće vežemo uz učenje slova i pisma, umijeće izražavanja u usmenoj i pismenoj formi, umijeće razumijevanja napisanog teksta i njegove reprodukcije. Radi se, naravno, o laičkom poimanju fenomena pismenosti, pri čemu ga u obazovnom smislu vezujemo za djecu, osnovnu školu i mogućnost njihove pisane komunikacije sa svijetom oko sebe.

No, pojam pismenosti je **u andragoškom kontekstu** odavno prevazišao okvire ovakvog definiranja pa danas, iako još uvijek možemo govoriti o opismenjavanju odraslih u svrhu funkcionalnijeg i kvalitetnijeg svakodnevnog života, funkcionalna pismenost odraslih znači mnogo više od toga. U digitaliziranom suvremenom svijetu, koji je odavno poiman kao globalno selo, informacijska pismenost dobija na značaju i postaje imperativ opstanka suvremenog čovjeka.

Informacijskom pismenošću se pored andragogije matično bave **informacijske znanosti**, praveći razliku između informatičke i informacijske pismenosti, informacijskog društva i društva znanja, informacijske i medijske pismenosti. Nakana ovog kratkog osvrtu je da govoreći o jednom izuzetno dobro osmišljenom seminaru omogućiti čitateljima uvid u dešavanja koja se tiču izobrazbe odraslih polaznika iz oblasti upravljanja informacijama i razvoja kritičkog mišljenja u odraslom dobu.

U kontekstu zahtjeva za informacijskom pismenosti, **medijska pismenost je jedan njen ogranak**, koji u narastanju demokracijskih društvenih procesa dobija na značaju. O medijskoj pismenosti danas se mnogo govori, posebno s obzirom na poplavu sadržaja različitog kvaliteta kojima nas zasipaju putem dnevne štampe, radijskih ili TV-programa, digitalnih komunikacijskih mreža i Interneta. Suvremeni čovjek morao bi ne samo moći **prepoznati značenje** jedne informacije već imati razvijenu potrebu da tu informaciju **provjerava**, da **uvaži različita mišljenja** o jednoj istoj informaciji i da umije **probrati**

¹ Prof. dr. Mirjana Mavrak, Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu.

sadržaje vrijedne pažnje. Suvremeni čovjek morao bi biti svjestan da svaka informacija na neki način **podučava**, jer **stvara svijest o fenomenu**, a ta svijest **generira neki stav i djelovanje**. Suvremeni bi čovjek stoga morao biti **obrazovan za izbor, za tragalaštvo, za sposobnost promjene samoga sebe i svoga mišljenja** na osnovu stalnog prikupljanja novih podataka koji ili potvrđuju ili dovode u pitanje uvriježene stavove.

Oni koji bi ove zahtjeve morali stalno imati na umu su prije svega **podučavatelji i tvorci informacija, drugim riječima: nastavnici i ljudi koji se bave masmedijima.** Upravo takvu skupinu polaznika definirala je organizacija *Internews* koja u BiH funkcioniра od oktobra 2010. godine s ciljem podrške razvoja okruženja progresivnih, dinamičnih i odgovornih medija 21. stoljeća, spremnih na odražavanje raznolikosti mišljenja i ideja. Ovakvom definicijom cilja vlastitog djelovanja *Internews* postaje andragoški zanimljiva organizacija, jer se svojim djelovanjem upliće u procese **kulturne i političke socijalizacije odraslih u BiH.**

Aktivnosti *Internews*a realiziraju se putem projektnih aktivnosti financiranih iz različitih internacionalnih i/ili lokalnih izvora, pojedinačni projekt traje od 3 do 5 godina, a svi su projekti usmjereni obuci za unapređenje znanja i sposobnosti medijske zajednice za odgovorno funkcioniranje u društvu i poticaju neovisnog, profesionalnog novinarstva u digitalnom dobu. Novinarstvo, međutim, nije izolirano žurnalističko područje, već područje koje se upliće u svakodnevni čovjekov život, pa se tako **pedagozi, andragozi i informacijski stručnjaci u svojim nastavničkim i voditeljskim ulogama** svakodnevno suočavaju s informacijama na osnovu kojih bi trebali **razvijati znanje i kritičko mišljenje** polaznika različitih uzrasnih skupina.

Imajući na umu ovu povezanost, *Internews* je u sklopu svojih projektnih aktivnosti organizirao i **seminar o medijskoj pismenosti**, okupivši u Konjicu, od 25. do 28. aprila 2013. godine, oko 20 sveučilišnih djelatnika iz područja komunikoloških i odgojnih znanosti, predstavnika medija i medijskih nevladinih organizacija. Cilj ovog treninga bio je unaprijediti kapacitete nastavnog osoblja na fakultetima u BiH da što uspješnije integriraju metode podučavanja koje svoju filozofsku potku imaju u interakcionističkim teorijama škole, te netradicionalnim pristupima obrazovanju, a posebno obrazovanju odraslih, i koje su alternativa tradicijski utemeljenim akademskim oblicima poduke.

Training je vodila *Tessa Jolls*, izvršna direktorica Centra za medijsku pismenost (*Center for Media Literacy*) iz USA, a program je bio temeljen na **5 ključnih koncepata i pitanja koji su okosnica u metodologiji osnaživanja medijske pismenosti:**

Ključni koncept	Ključna pitanja
1. Sve medijske poruke rezultat su nečijeg misaonog konstrukta	1. Tko je kreator poruke?
2. Medijske poruke koriste kreativni jezik s vlastitim pravilima	2. Koje kreativne tehnike poruka koristi da bi privukla moju pažnju?
3. Različiti ljudi različito doživljavaju isti sadržaj	3. Koje različitosti mogu prepoznati u razumijevanju iste poruke od strane različitih ljudi?
4. Mediji/medijske poruke uvijek imaju ugrađene određene vrijednosti i stavove	4. Koje su vrijednosti i stavovi zatupljeni/nisu zastupljeni u ovoj poruci?
5. Većina medijskih poruka je organizirana s nakanom ostvarenja profita i/ili moći	5. Zašto se ova poruka šalje?

U svome obraćanju polaznicima, voditeljica je istakla: „Uvijek naglašavam da kad je riječ o medijskoj pismenosti i dekonstrukciji (*jedne poruke, op. M.M.*), ono na što podjednako trebamo obraćati pažnju je ono što je izostavljeno iz same poruke koju analiziramo, jer i iza toga kao i iza samog sadržaja, stoji odluka o tome kako oblikovati poruku koja se šalje.” Učesnici su tako dobili priliku ne samo da propitaju osobna opredjeljenja u nastavnom radu već i mogućnosti da način rada mijenjaju. Slijedeći logiku **netradicionalnih metoda u obrazovanju odraslih**, za koje se u svome istoimenom priručniku zalažu i andragozi Wiegmann i Müller², trening je u cijelosti omogućio polaznicima da osvijeste svoje misaone konstrukte, tegobe kroz koje pojedinac prolazi mijenjajući stavove, te cijeli splet emocija povezanih uz neslaganje u komunikaciji koje je potjecalo upravo **iz različitosti samih sudionika** (godine starosti, spolne, rodne i socijalne uloge, iskustvo, pozicija profesionalne moći bili su samo neki kriteriji koji

2 Müller&Wiegmann, Netradicionalne metode u obrazovanju odraslih, Hrvatska zajednica pučkih otvorenih učilišta, Zagreb, 2001.

su grupu činili heterogenom). Poduka iz oblasti medijske pismenosti dala je mnoštvo novih ideja za **poimanje odnosa unutar didaktičkog trokuta**, koji u obrazovnom smislu podrazumijeva polaznika, nastavni sadržaj i nastavnika, a u medijskom smislu korisnika, tvorca informacije i samu informaciju. Tko god se našao u ovako mišljenom komunikacijskom trokutu, odgovoran je za ishode komunikacije i jezik kojim se obraća drugima u želji da s njima gradi odnose. Tako je ovaj trening bio **poduka ne samo iz metodike sveučilišne nastave već i poduka o toleranciji, razumijevanju i građanskom odgoju**.

Andragogija i andragoški djelatnici mogu dvojako uzimati učešća u ovakvim edukacijama. S jedne strane, obavezni su **promovirati vrijednosti medijske pismenosti** imajući u vidu da je ova vrsta opismenjavanja stanovništva krucijalna u procesu socijalizacije suvremenog čovjeka. S druge strane, andragozi su dužni **trajno raditi na vlastitoj medijskoj pismenosti**, osposobljavajući se za nove kritičke uvide i osjetljivost. Ono što ostaje kao trajni zadatak jeste **povezivanje sa stručnjacima iz oblasti komunikologije i informacijskih znanosti**, bez kojih andragoška djelatnost ne može imati svoju puninu.

Nakon uspješnog i pozitivno evaluiranog trodnevnog seminara u Konjicu, *Internews* ima razloga za zadovoljstvo. Naš je zadatak bio andragozima približiti ideje za sličnu izobrazbu u budućnosti i podcrtati transdisciplinarni značaj medijske pismenosti.